

LLUÍS SOLÀ

«La inconsciència d'Occident envers la paraula és molt important i molt perillosa»

Una conversa amb Lluís Solà (Vic, 1940) és un regal. Mèdiu de la tradició, pausat, profund, humil, triant sempre les paraules justes, d'una precisió deliciosa, aquest poeta i pensador, autor i director de teatre ha aplegat tota la seva obra poètica en 'Poesia completa', un nou volum dels imprescindibles de 1984. Hi ha tots els llibres publicats i 42 d'inèdits, amb dos períodes creatius marcats: del 1954 al 1994 i del 1999 al 2015. Hi ha totes les seves reflexions sobre la condició humana i les possibilitats de la paraula. Els silencis s'expliquen, en part, per la seva tasca ingent com a activista (va entrar pel PSAN al primer ajuntament democràtic de Vic), home de teatre i agitador cultural. La seva producció prolífica, molt marcada els últims disset anys, segurament també s'alimenta de les seves caminades diàries –una o dues hores pel cap baix– amb una llibreta a sobre: les pàgines de l'inici, d'esquerra a dreta, són per a la poesia; les del final, de dreta a esquerra, pensament. L'any que ve publicarà un llibre aplec de l'assaig.

*Entrevista d'Anna Ballbona
Fotografia d'Albert Benzekry Arimon*

Per què ha triat aquest moment per recollir la poesia completa?

—Tinc una edat que ja comences a pensar a recopilar les coses. La meua intenció era publicar un altre volum de poesia com el que anava publicant, un volum de volums. I en un moment determinat em va semblar que potser era més interessant per als editors i per a mi mateix i, sobretot, per als lectors, un volum de poesia de tot el que tenia i considerava mínimament editable. Vaig trobar un editor que va obrir de seguida les orelles, al qual agraeixo molt tant l'atenció com la cura que ha posat en el llibre. He tingut

una manera d'editar rara.

—Per què, rara?

—No m'he presentat mai a cap concurs literari. Això fa que en aquest país hi hagi més dificultats. He editat gairebé sempre més d'un llibre, no un sol llibre. Ja *Laves, escumes* era un llibre de llibres. He editat tard. No he anat a darrere de l'edició. Això fa que el trajecte comenci d'una manera especial i probablement acaba ja d'una manera també una mica particular.

—En el llibre marca dues grans etapes. Com explica els anys de silenci?

—No és que volgudament no escriguis. Senzillament, no pots, la qual cosa manifesta que la poesia no la fas quan tu

vols sinó quan ella vol. Però també hi ha fets polítics, socials, fets del país que em van afectar profundament i que van afectar d'altra gent. A partir de l'any 60 cada vegada estava més desesperat amb aquest país. Te n'adones perfectament, si vols obrir els ulls, que vius amb una coacció de la llibertat personal i col·lectiva en unes dosis impressionants. T'adones que t'han ensenyat la llengua que no és la teua, que els mitjans de comunicació són totalment coaccionats, que hi ha una voluntat objectiva, un mètode de liquidar la llengua catalana al País Valencià, Catalunya i les Illes. En aquells moments feien servir la línia dura, és a dir, fer-la desaparèixer de

tot arreu, practicar el monolingüisme en castellà en totes les situacions públiques. L'altra línia, la negociada, és la del bilingüisme, que porta al mateix però més a poc a poc. Però el projecte continua intocable: l'extermini.

—I aquests darrers disset anys, com és que són tan prolífics?

—Conscientment vaig anar deixant coses, l'ajuntament, l'Institut del Teatre, l'any passat vaig deixar *Reduccions* [la revista], em vaig jubilar... Vaig anar concentrant-me en el que m'interessava més, que era la poesia, la paraula, si bé continuo fent conferències, presentacions, etc. Això és una

part. Ara, jo no m'explico, per exemple, que em trobés amb dinou llibres de cants, una forma poètica relativament més col·lectiva, amb poemes llargs, que s'adrecen més a tothom... És que quan els vaig recopilar per fer la poesia completa i vaig veure que n'hi havia dinou jo mateix em vaig trasbalsar. Algú m'ha dit mig en broma que això ja ho tenia escrit al cap. A partir dels 58 o 59 anys és quan potser pots fer coses mínimament interessants, perquè saps què vols, què esperes, et dediques a una cosa plenament, erres menys els cops.

—Del 1999 ençà veu una poesia diferent?

—He intentat no fer trencaments amb mi mateix, però sí que hi ha hagut evolucions. Jo començo amb formes que en dic "poemes llampec", que són formes molt breus, on intento incloure amb molt poques paraules molt de contingut. La condensació em porta a necessitar obrir-me per escoltar més territoris. I així com el primer llibre, *Finisterre*, és això, el segon ja conté més obertura. Tot em sembla interessant per entrar en contacte amb el món, amb els éssers... És un cicle, un clima. A vegades això va com el tigre que fa una urpada, o com el pescador que s'està estones i estones. *Finisterre* es refereix als caps, els punts extrems de la costa més enllà dels quals hi ha l'oceà. Aquesta és la posició de la paraula en la poesia. Estàs on ja la terra s'ha acabat i al teu davant hi ha els onatges dels oceans. I intentes obrir cada vegada més els ulls, tirar la canya i posar la pota més segura, com el tigre, en els oceans, que estan més enllà d'allò que la paraula permet de dir. La paraula és un tresor absolutament inconcebible. Si no servís la paraula, no seríem humans.

—En la seva consciència musical de la paraula, la relació amb el teatre l'hi ha ajudat?

—El teatre és la forma exterior de la poesia, i no únicament el text teatral, sinó també la part gestual del teatre. La música té un element molt proper que és la dansa, és la gestualitat que emana de la música. Doncs bé, la poesia també té una gestualitat. Entenc que els meus poemes -i d'altres- tenen i demanen una manera determinada de posar el cos, el cos físic i el cos psíquic... La poesia sempre ha demanat una cosa: "torna'm a l'oralitat", i això vol dir "digue'm", "fes-me ressonar", "fes-me sortir l'aire de la boca", "fes-me fer els ritmes", però no únicament això, sinó també "sigues la presència que jo vull", i amb la presència aleshores es fa la paraula i la gestualitat que jo vull.

—Diria que en la poesia catalana que avui es fa i es diu s'ha perdut aquest sentit oral?

—Aquest és un fenomen com a mínim europeu, més enllà no l'he pogut constatar...

—Al país de Shakespeare també passa, això?

—Sí, jo he sentit poetes bons que diuen bastant malament la poesia. No forçosament aquestes dues coses han d'anar equiparades. Probablement Beethoven no era qui tocava més bé el piano, però les →

→ seves sonates de piano són excepcionals. En canvi, Mozart era un instrumentista i compositor excepcional. Ara, pensem que en aquest país tenim la llengua cada vegada més assetjada, també fonèticament, i que aquest setge fonètic arriba a causar-hi estralls importants, potser irreparables. Hi ha poca consciència, per part de sectors amplis, de la fonètica. Estem en una conjuntura perillosa.

—En la seva poesia vostè ha barallat totes les possibilitats de la paraula. A quina conclusió arriba?

—La inconsciència d'Occident envers la paraula és molt important i molt perillosa. El fet que es pugui anunciar una cosa tan simple i que sembla ridícula com "aprenqui anglès en quinze dies", revela una cosa d'una inconsciència esfereïdora. Com es pot dir, això? Hi ha gent que s'ho creu, però una llengua no s'aprèn mai, perquè és una comunitat que a cada moment va renovant l'herència del passat. Cada paraula conté llesques i llesques de sentits, segons els llocs, els autors... És inacabable. L'home ha de fer servir-ho tot, però centralment l'home és llengua. És un diàleg amb ell mateix i és un diàleg amb els altres. Sense això, probablement, hem de deixar de parlar de condició humana. El poeta, si és mínimament lúcid, sap que la llengua que fa servir no és seva sinó que és la llengua d'una comunitat determinada. Hi ha una indústria i tot un seguit d'elements que cada vegada fan servir més la llengua com un accessori, com un instrument... La llengua no és com un cotxe, que té una caducitat, és precisament la no caducitat, l'herència que ens ve del passat, i que ens diu com eren els homes del passat.

—La poesia es menysté perquè és víctima d'aquest sentit utilitari?

—[Pausa llarga] Jo diria que sí, perquè paradoxalment en els segles XX i XXI, en què la gent ha passat per universitats i escoles, i tothom sap llegir i escriure i sembla que coneix més les llengües, doncs les universitats –i depèn de quines– ja no són el lloc adequat per aprendre llengües. En una època en què hi ha tantes possibilitats, que aquelles esferes en què la llengua ha de ser i s'ha de fer servir amb el màxim de rigor i reflexió, siguin desateses i poc llegides, això indica alguna malaltia perillosa de la mateixa societat. Ara bé, la filologia, el pensament, l'assaig, la poesia, mai no han estat, probablement, multitudinàries. Això de les multituds no escau ni al pensament, ni a l'assaig, ni a la poesia,

“EL POETA ESTÀ ON LA TERRA S’HA ACABAT I AL SEU DAVANT HI HA ELS ONATGES DELS OCEANS”

ni a l'art en general, perquè no compta així, sinó que compta en les persones. En canvi, les indústries s'adrecen a col·lectius. L'art s'adreça a persones. I aquest fet vol dir que hi ha una altra manera de relacionar-se, però al segle XX i al XXI només compten les multituds. La música industrial ha substituït la música popular.

—En el pròleg remarca que el jo del poeta ha de dialogar amb els altres. De vegades el poeta queda massa entotsolat en ell mateix?

—El poeta i qualsevol persona ha de dialogar amb els altres. I ha de dialogar fonamentalment amb ell mateix. Vull dir: nosaltres –i ho fem, amb més o menys persistència i lucidesa– hem de saber qui som. Ens demanem a cada moment “has de fer això”, “no has de fer això”, segons si som més o menys conscients, més o menys reflexius, evidentment. I el diàleg que mantenim amb nosaltres mateixos és molt superior en quantitat que el diàleg que fem amb els altres. La qüestió del lirisme de la poesia i de vegades l'excés de jo no és un excés de jo, és un excés de jo impostat.

—O buit de contingut?

—Exactament. És una impostura molt sovint. És el pitjor que es pot fer. Fa un mal terrible a la paraula, a la poesia i als lectors. Però el poeta i la persona que se saben auscultar i que saben explicar-ho, això és una cosa necessària i indispensable. Si hi ha algú que ho sap fer, i el poeta hauria de saber-ho fer, és un dels elements, no l'únic. I un altre dels elements és el diàleg amb els altres però amb tot. Amb les pedres, amb l'aire, amb els rius, amb tot el que ens envolta. Diàleg vol dir molt sovint preguntes. És amb les paraules que tenim les interrogacions. Aleshores, això és una herència que ve dels poetes del passat, de la llengua del passat que ha anat passant de família en família, de persona en persona, aquell fuster, aquell mariner, aquella minyona, aquella senyora que ho va passar al fill... I que en un moment determinat t'ha arribat a tu. És a dir, que el poeta rep una herència i ha de ser-ne conscient i ser

conscient que ha d'intentar enriquir, ni que sigui amb un matís o una espurna de color, més aquella herència.

—En el pròleg comenta que aquesta poesia completa és una certa biografia. Què diria que ensenya aquesta biografia?

—Jo entenc que no és aquesta poesia sinó que tota poesia que aspiri a dir alguna cosa als altres i a un mateix és una biografia profunda. Ens interessa relativament poc a cadascú de nosaltres i als altres els elements anecdòtics. El que ens interessa a cadascú de nosaltres és saber per què vivim d'aquesta manera, què significa que de vegades estiguis trist i de vegades estiguis content, què significa que puguis tenir un patiment a la mà, a la cama, que et trobis amb un altre que no t'entens o que t'hi entens, que hi hagi violència. Això és la biografia profunda. I aleshores és l'única manera que tenim de parlar. Tenim una altra manera de parlar i és la xerrameca, evidentment, que és una cosa que abunda, és a dir, parlar de tot sense posar-hi gaire atenció, ni en les paraules, ni en el que dius. És una manera de fer, jo no la condemnaria pas. En la vida de qualsevol persona hi ha moments més delicats, més seriosos i moments que no ho són tant.

—Expliqui una mica el sentit que dóna a la idea de pietat. Per què és important en la seva poesia?

—No és fàcil una definició de pietat, però la pietat inclou el dolor. Inclou un context en què hi ha patiment, de les persones, dels animals, de tot allò que és sensible. *Pietas* és una paraula romana central, per tant, precristiana. La pietat es referia a una actitud de respecte als altres, davant de situacions fortes. Tinc un cant en què intento revelar-ho amb imatges, això. En la *Iliada* hi ha un moment en què Aquil·les mata Hèctor. Aquil·les és al camp grec, hi ha la gran guerra de Troia; Hèctor és el cap de Troia i això vol dir que els troians han perdut la guerra. Aquil·les s'endú el cadàver cap al camp grec. I al camp de Troia tot són plors. I el pare d'Hèctor, en un moment determinat, diu als troians: agafeu els cavalls, un carro i acompanyeu-me al camp grec. L'acompanyen, va a veure Aquil·les, s'abraça als genolls d'Aquil·les, un dels senyals de clemència... I diu que li torni el cadàver del fill. Discuteixen i, en un moment determinat, Aquil·les mira el pare d'Hèctor, tots dos es miren el fill i es posen a plorar. Això és la pietat. ●